

Emlékezned kell, kedves Secundusom, milyen mértékletesen adományozom ezt a kedvezményt, mikor még a senatusban is hangoztatni szoktam, hogy nem léptem át azt a határt, amelyet a tiszteletre méltó testület előtt elegendőnek nyilvánítottam. A te kívánságodat azonban teljesítettem, s bevéttem hivatalos feljegyzéseimbe, hogy Suetonius Tranquillusnak a szokásos feltétellel megadtam a háromgyermekes apák jogát.

Uram, alapelvnek tekintem, hogy minden kétes ügyet eléd terjesszek. Mert hiszen ki tudna jobban eligazítani bizonytalanságomban, vagy segíteni tájékoztatlanságomban?

Keresztények ügyében folytatott törvényszéki eljárásokon még sohasem vettem részt; ezért nem is tudom, mit és milyen mértékben büntessenek vagy akár nyomoztassak. Igen fennakadtam például azon, hogy tekintettel kell-e lenni a vádlottak életkorára, vagy pedig egészen zsenge korúak és a már meglelt emberek között nem kell-e különbséget tenni; védelejtéssel járhat-e a beismerés; vagy olyan személy számára, aki valaha keresztény volt, ne legyen-e enyhítő körülmény, ha megtagadja hitét; és vajon magát a keresztény nevet kell-e büntetni, akkor is, ha az illető semmi bűnt sem követett el, vagy pedig a keresztény névhez hozzátapadó bűnöket?

Eddig azok ellen, akiket a kereszténység vádjával terheltlen idéztek ítélszékem elé, a következő módon jártam el. Megkérdeztem tőlük, keresztények-e. Azokat, akik kereszténynek vallották magukat, másodszor és harmadszor is megkérdeztem, és büntetéssel fenyegettem meg őket. Akik még ezután is kitartottak, azokat kivégeztettem. Mert meggyőződésem, hogy függetlenül vallomásuk tartalmától, macacságukért és csökönységükért megérdemelték ezt a büntetést. Másokat, akik ugyanebben a tébolyban szenvedtek, csak bűnösnek bélyegeztem, és Rómába szállítottam, mivel római polgárok voltak. Majd a törvényszéki eljárás során, már amint történni szokott, mások ellen is fölmerült ez a vád, úgy, hogy több eset került elé.

Kaptam egy névtelen följelentést, amelyben sok név szerepelt. Akik kijelentették, hogy nem keresztények, és nem is voltak azok, amennyiben útmutatásom szerint az istenekhez fohászkodtak, és képmásod előtt, amelyet erre a célra az istenszobrokkal együtt odaállítottam, tömjén- és boráldozatot mutattak be, azonkívül káromolták Krisztust - márpedig az igazi keresztények ilyesmire állítólag semmi áron sem kényszeríthetők -, azokat elbocsátottam.

Mások, akik a névsorban szerepeltek, bevallották, hogy keresztények, de ezt hamarosan visszavonták: csak voltak, de már nem azok; egyesek három, mások még több, sőt egyik-másik már húsz esztendeje nem. Ezek mind áldozattal tisztelték képmásodat és az istenek szobrait, és káromolták Krisztust.

A jelentések szerint azonban az a legnagyobb vétkük vagy eltévelyedésük, hogy bizonyos meghatározott napon hajnalhasadta előtt összegyülekeznek, és váltakozva karban énekelnek az istennek hitt Krisztus tiszteletére, és esküvel kötelezik magukat, nem ám valami gáztetre, hanem arra, hogy nem lopnak, nem rabolnak, nem követnek el házasságtörést, nem szegik meg esküjüket, a rájuk bízott letét kiadását felszólítás esetén nem tagadják meg: ennek végzetével pedig rendszerint szétszélednek; majd ismét összejönnek, hogy közösen fogyasszák el közönséges és ártatlan lakomájukat; ezt azonban abbahagyták, miután parancsodra betiltottam a titkos társaságokat. Éppen ezért annál szükségesebbnek tartottam, hogy két szolgálóleányból - ezeket ők diakonisszáknak nevezik - még kinvallatás árán is kivegyem az igazságot. Nem találtam bennük egyebet ostoba, határtalan babonáságnál.

Ezért elnapoltam az ügy kivizsgálását, és hozzád fordulok tanácsért. Mert meggondolásra méltónak láttam ezt a dolgot, legfőképpen a vádlottak nagy tömege miatt; ugyanis mindenféle korú, mindenféle társadalmi osztálybeli emberek, férfiak és nők vegyest, igen sokan kerültek és kerülnek vád alá. Nemcsak a városokban, hanem a falvakban és a tanyákon is elharpódzott ennek a babonaságnak a ragálya; ezt azonban véleményem szerint meg lehet állítani, és meg lehet szüntetni. Annyi máris bizonyos, hogy a hovatovább elnéptelenedő templomokat megint egyre többen látogatják, és a szent ünnepeket hosszú szünet után újból megülik, és mindenfelé megint kelendők az áldozati állatok, amelyekre eddig csak igen ritkán akadt vevő. Ebből is könnyű arra következtetni, hogy még rengeteg embert lehet a helyes útra téríteni, ha módot adunk nekik a megbánásra.

97

Secundusom! Helyesen jártál el amaz egyének ügyeinek kivizsgálásában, akik ellen azt a vádat emelték előtted, hogy keresztények. Mert általánosságban nem is lehet megfogalmazni valami meghatározott szabályt. Nem kell utánuk nyomozni; ha azonban följelentik és vádolják őket, büntetendők; de úgy, hogy az, aki nem vallja magát kereszténynek, és ezt kézzelfoghatóan bizonyítja, azaz áldozatot mutat be isteneinknek - bár gyanús a múltja -, megbánása alapján nyerjen bocsánatot. Névtelen följelentéseknek azonban egyetlen ügyben sem szabad helyt adni, mert ez a leggyalázatosabb módszer és semmiképpen sem méltó korunkhoz.

98

Uram, Amastris rendezett, ékes város. Jelentősebb építményei között van egy igen szép és egyben igen hosszú út, amely mellett egy pataknek nevezett víz húzódik. Valójában förtelmes csatorna, s amilyen csúf látvány szennyeisége miatt, olyan egészségtelen bűzös kipárolgása folytán. Éppen ezért mind a közegészség, mind a külsín érdekében jó lenne befedni. Ha hozzájárulsz, meglesz; én gondoskodom róla, hogy előteremtsék a pénzt ehhez az éppoly nagy, mint szükséges munkálathoz.

99

Kedves Secundusom, célszerű befedni azt a csatornát, amely Amastris városán át folyik, ha fedetlenül árt a közegészségnek. Biztosra veszem, buzgóságodhoz híven gondoskodni fogsz arról, hogy előteremtsék a pénzt ehhez a munkálathoz.

100

Uram, az előző évben tett fogadalmunkat ujjongó lelkesedéssel teljesítettük, s nyomban megújítottuk;¹⁰⁹ majd a katonák és a tartomány lakói versengő odaadása közepette kértük az isteneket, hogy jólétben és sértetlenül tartsanak meg téged és az államot olyan kegyesen,

¹⁰⁹ megújítottuk - lásd X. könyv, 35-36. levél.